

Felhasználók és használat

Általános kérdések

53/2018

DIPRINCE, Elizabeth [et al.]: Don't panic! : Managing library anxiety with a library survival guide. – Bibliogr. In: Reference & user services quarterly. – 55. (2016) 4., p. 283-292.

Ne ess pánikba! A könyvtári szorongás kezelése „túlélési” kalauzzal

Egyetemi hallgató; Egyetemi könyvtár; Használók képzése -felsőoktatásban; Könyvtári kalauz; Olvasószolgálat

Sok egyetemi könyvtárat látogató diák – főleg az elsőévesek – nem nagyon tudják még, mit kínál a könyvtár, hogyan kell használni, és hol kaphatnak segítséget. A University of Central Arkansas (UCA), melyben közel tizenegyezer hallgató tanul, tudatában volt ennek a problémának, ezért a központi könyvtár, a *Torreyson Library* (<http://uca.edu/library/>) munkatársai elhatározták, hogy ennek orvoslására könyvtárhasználati útmutatót készítenek számukra. El kellett dönteniük, milyen legyen ez formailag és tartalmilag. Munkacsoportot alakítottak, komoly munkával áttekintették a témára vonatkozó szakirodalmat, majd megvitatták, nyomtatott vagy online legyen-e az útmutató, mi kerüljön bele, milyen stílusban és elrendezésben stb.

A cikk az útmutatónak (<http://uca.edu/library/files/2014/09/UCA-Library-Survival-Guide-2017-18-WEB.pdf>), ennek a 48 oldalas füzetnek a megszületésével, a bizottság előkészítő és érdemi munkájával, valamint az útmutató értékelésével, hatásának mérésével is foglalkozik.

Fogas kérdés volt, hogy mi kerüljön be, és mi maradjon ki. Az útmutató alapvető tudnivalókkal (cím, telefon, nyitva tartás) és a könyvtárigazgató üdvözlő szavaival indul, majd utal az alapvető viselkedési szabályokra (zajsztint, szemételés, hangnem) az 1–2. oldalon. Az érdemi rész két egységre oszlik: először röviden foglalkozik az irodalom keresésével a 3–17. oldalon. (Hogyan találunk meg egy adott könyvet, cikket stb., hogyan idézünk.) Ezután betűrendben következnek a könyvtári fogalmak és szolgáltatások

(az archívumtól a zombikig) a 19. oldaltól a 46-ig. (A zombik szócikk tréfából került be az útmutatóba, a könyvtári ital- és ételautomatákra, valamint a kávézóra hívja fel a figyelmet.) Az utolsó két oldalon a tulajdonos jegyzeteinek hagytak helyet.

Az útmutató értékelését egy online kérdőív alapján végezték – a kérdések a cikk függelékében olvashatók –, mely öt fő- és 5–5 részkérdésből állt. A felmérésben az elsőéves hallgatók tíz százaléka vett részt. Az eredmények értékelése során kiderült, hogy a teszt elég vegyes lett: a túlélési útmutató alkalmasnak bizonyult egyszerűbb információk közvetítésére, viszont a bonyolultabb kérdések kifejtésére (pl. adatbázisokban való keresés) nem; a tesztkérdések megfogalmazása is oka lehetett a kapott eredménynek. A diákigazolvány használata, a nyomtatási lehetőségek és a tanulásra alkalmas helyiségek ismerete kiemelkedő volt, ellenben az adatbázisokról nyújtott ismeretek nem érték el a célt, sok hibás válasz született.

A munkacsoport azt tervezi, hogy 2015 őszére átdolgozza az útmutatót, elsősorban az irodalomkutatási stratégia megfogalmazását, és bekerülnek a Boole-algebrai műveletek is.

(Murányi Lajos)

54/2018

MARTZOUKOU, Konstantina – SAYYAD ABDI, Elham: Towards an everyday life information literacy mind-set : a review of literature. – Bibliogr. In: Journal of documentation. – 73. (2017) 4., p. 634-665.

Miből áll a mindennapok információs műveltsége: szakirodalmi szemle

Információs műveltség; Információs társadalom; Közérdekű tájékoztatás; Szakirodalmi szemle (forma)

Az információs műveltség (IM) a mindennapi életben az állampolgári részvétel és az elkötelezettség, a tájékozott polgárság, az egészség és a jólét szempontjából fontos feltételnek számít. Oktatási és munkahelyi környezetben jelentős mennyiségű IM-kutatás folyt, de viszonylag ritkán kutatják az IM mindennapi élethelyzetekben betöltött szerepét. A tanulmány olyan empirikus vizsgálatokat tár fel, amelyek a mindennapi élet kontextusában foglalkoznak az IM

koncepcióival, megállapítja a szakirodalom jelenlegi hiányosságait, kiemeli a legfontosabb elméleti álláspontokat, és feltérképezi a trendeket. A vizsgálatot felmérés formájában végezték, amelynek célja a kutatási terület alapjául szolgáló kulcsfontosságú fogalmak és a rendelkezésre álló legfontosabb források és bizonyítékok feltérképezése volt, s a 2000 és 2016 között publikált elsődleges kutatásokról szóló szakirodalom volt az alapja, amely különböző adatbázisokból származik.

Az információs műveltség gyakorlata a mindennapi élet különböző kontextusaiban valósul meg. A kulcsfontosságú kutatási irányvonalakat négy tágabb területre csoportosították a szerzők, amelyek magukban foglalják a szabadidős és közösségi tevékenységeket, az állampolgári és társadalmi szerepek teljesítését, a közegészségügyet és a kritikus élethelyzeteket. Ezek arra utalnak, hogy szükség van az IM-mel kapcsolatos gondolkodásmód és készségek kialakítására, amit adaptív, átruházható és folyamatos tevékenységként jellemeznek, s amely átlépi az előírt készségek határait a munka és az oktatás sajátos környezetében.

Ez a kutatási terület még mindig gyerekcipőben jár, és változatosabb kontextusokat kell feltárni ahhoz, hogy jobban megértsük az IM-nek az emberek mindennapi életében való használatát és hatását. A tanulmány az IM hiányának következményeit is kiemeli, és meghatározza az IM érvényesítésének legfontosabb szereplőit a mindennapok különböző életkörülményei között.

(Autoref.)

Lásd még 8, 25, 34, 39, 40

Használat- és igényvizsgálat

55/2018

BARBIAN, Jan-Pieter – VONHOF, Cornelia: „The Times they are a-changing” : Welche Qualifikationen und Kompetenzen benötigen Bibliothekare in der Zukunft? In: BuB. – 69. (2017) 8-9., p. 462-469.

Res. angol és francia nyelven

„Változnak az idők”. Milyen képzésre és kompetenciákra lesz szükségük a könyvtárosoknak a jövőben?

Felmérés; Képesítés; Könyvtárhasználat; Könyvtárosi hivatás; Prognózis

Németországban a 2016-ban végzett KIM-vizsgálat (Kindheit, Internet, Medien) keretében 1200, 6–13 éves gyermekkel készítették interjút. Megállapították, hogy az érdeklődésükben a könyvek és az olvasás a 14. helyen van. A rendszeres olvasás 48%-uk esetében jellemző. 44%-uk könyvtárhasználó. Ugyanebben az évben a 12–19 éves fiatalok körében végzett JIM-vizsgálat (Jugend, Information, [Multi-]Media) szerint a könyvtárakat a lányok 6%-a és a fiúk 3%-a találja érdekesnek, és a fiatalok 38%-a tekinthető rendszeres olvasónak. 18%-uk egyáltalán nem olvas. Az iskolai követelmények az ezredforduló óta jelentősen megnövekedtek. A könyvtáraktól azt várják el, hogy vonzó környezetet nyújtsanak az egyéni és csoportos tanuláshoz, korszerű és a különböző korcsoportok számára érdekes médiakínálattal rendelkezzenek. Az érintett korcsoportok ma már egyáltalán nem homogének, a gyermekek és fiatalok között vannak rossz anyagi háttérű családokból származók, menekültek és bevándorlók gyermekei is. A könyvtárhasználat előmozdításában jelentős szerepet kapott az óvodákkal, napközikkel és iskolákkal és azok szakembereivel való szoros együttműködés.

A 60 évesnél idősebbek aránya 2050-ig várhatóan eléri a 38%-ot a német társadalomban. Az Allensbach Intézet felmérése szerint e korosztálynak jelenleg 18%-a rendszeres könyvtárhasználó. Ez a korcsoport intenzív személyes törődést igényel, ennek tudnivalóit el kell sajátítaniuk a könyvtárosoknak a szakemberektől (például a gerontológusoktól).

A menekültek befogadására a könyvtárak példamutatóan reagáltak. Amiben segíteni tudnak, az a német nyelv megtanulása, a mindennapi élethez szükséges alapvető információk megismerése, a könyvtárhasználatba való bevezetés, a könyvtár rendelkezésre bocsátása közösségi térként.

A 20 és 60 év közöttiek csoportjában igen változatos igények merülnek fel a könyvtári szolgáltatások iránt. A 16–29 éveseknek 35%-a, a 30–44 éveseknek 24%-a, a 45–60 éveseknek 27%-a könyvtárhasználó.

A kutatók keresik annak okait, hogy miért ilyen alacsony a könyvtárhasználati adatok. A könyvtárak hagyományos és digitális dokumentum-kínálatát (online kölcsönzés, adatbázisok, e-tanulási anyagok, internet) nem érheti kifogás. A rendezvények igen sokfélék. Amiben hiányosságok tapasztalhatók, az a digitális eszközök használatára vonatkozó képzések,

különös tekintettel a mobil eszközök alkalmazására. A marketingtevékenység során csak a potenciális érdeklődők egy részét érik el. A könyvtárosoknak nemcsak a könyvtárban, hanem külső helyszíneken (idősothonokban, menekültszállókban, egyházi intézményekben, egyesületekben stb.) is fel kell keresniük a lehetséges használókat, hogy felkeltsék érdeklődésüket.

A korszerű technikai infrastruktúra és a megismertetéséhez szükséges szakképzettség mellett igen fontos, hogy a könyvtárak vonzó környezetet jelentsenek a munkához és az ott-tartózkodáshoz. A belsőépítésznek konzultálniuk kell nemcsak a könyvtárosokkal, hanem a könyvtár használóival is. Érdemes gondosan tanulmányozni az utóbbi tíz év új vagy helyreállított európai, amerikai és ázsiai könyvtáráépületeit. Ami a könyvtárak munkatársait illeti, ismét célszerűnek látszik más szak- és tudományterületek szakembereinek bevonása a könyvtári munkába, ez jól bevált a skandináv könyvtárakban. A könyvtárosok kompetenciái között nagyobb súlyt kell helyezni az ún. kulcskompetenciákra – mind a képzésben, mind a szakmai továbbképzésben. Ez feltehetőleg a klasszikus oktatási tartalmak rovására történhet meg.

Az amerikai Institute for the Future 2011-es vizsgálata a változások előmozdítójaként hat tényezőt határozott meg, amelyek a könyvtári szektort is befolyásolják, ezek közül a cikk hármát említi: az emberek élettartama hosszabbodik, másképpen tanulnak, és másfajta karriert futnak be; az új kommunikációs eszközök újfajta olvasási készségeket igényelnek; az új technológiák és a közösségimédia-platformok változást hoznak a termelésben és az értékek létrehozásában. E trendekből kiindulva tíz, a jövő számára lényeges kompetenciát határoztak meg, ezek közül néhány: újszerű és adaptív gondolkodás, a kultúrák közötti kommunikáció alkalmazása, matematikai-számítási gondolkodás, az új médiával kapcsolatos írástudás és a transzdiszciplináris eljárás mód. Ezek tükröződnek már az EKZ tanácsa által készített, a közkönyvtári pályaképről és a személyzeti fejlesztről szóló állásfoglalásban (2017) is.

(Hegyközi Ilona)

56/2018

DEGKWITZ, Andreas: The interactive library as a virtual working space In: LIBER quarterly. – 27. (2017) 1., p. 127-137.

Az interaktív könyvtár mint virtuális munkahely

Elektronikus könyvtár; Felsőoktatási könyvtár; Használói szokások; Igénykutatás könyvtári szolgáltatásokra; Kutatás információellátása

Az internet, a technológia fejlődése és a digitalizálás sok szempontból megváltoztatta a világunkat, az adatkezelésünket és a könyvtár nyújtotta szolgáltatásokat is. Különösen a humán és társadalomtudományok területén változtak meg az elvárások, ahol a könyvtárak szinte kutatólabori funkciót töltenek be. A 21. századi környezetre reagáló könyvtári megújulás már elkezdődött, tetten érhető például a használói igényeken alapuló beszerzésben, az elektronikus források újfajta feldolgozási módszereiben, a nem tipikus formában megjelenő tudományos anyagok számának növekedésében és a „kibővített dokumentumokkal” való könyvtári munka terjedésében. Ahhoz, hogy jobban kiaknázzuk a lehetőségeket, több interakciót és együttműködési lehetőséget kell biztosítanunk a könyvtárosok és az olvasók között. A használóknak érdemes nagyobb befolyást engedni a gyűjteményszervezésbe vagy akár a metaadat-előállításba, ahol különböző jogosultsági köröket meghatározva lehet bevonni őket az osztályozásba, így használóbarát keresési lehetőségeket alakíthatunk ki. Ideális esetben a használók a szolgáltatás módjának meghatározásába is beleszólhatnak. Mindehhez azonban meg kell vizsgálni a fenntarthatóság kérdéseit, mivel a hosszú távú megőrzés továbbra is cél marad.

A felsőoktatási és szakkönyvtárak jövőbeli üzleti modellje, az internet és az új, digitális média lehetőségeit kiaknázó megoldás lehet egy virtuális munkatérként funkcionáló interaktív, többfelhasználós könyvtár létrehozása, melynek működése a *Digital Public Library of America*, az *Europeana*, a *Google Scholar*, a *Mendeley* és a *Wikipédia* alapelveihez hasonlítana. A modell a közkönyvtárak körében divattá vált makerspace analógiájára *tudományos makerspace*-ként is megfogalmazható: olyan digitális munkakörnyezet, alkotói tér, ahol a könyvtár digitális erőforrásokat és eszközöket tesz elérhetővé. Egy ilyen tér kialakításában felsőoktatási könyvtárak, kutatók és digitális anyagok előállítói, szolgáltatói vennének részt. Az összegyűjtött adatok és dokumentumok itt olyan formában kerülhetnek megosztásra, hogy adatbányászatra alkalmasak legyenek, így feldolgozottságuk jelentősen meghaladja majd az átlagos bibliográfiai leírás szintjét. A tudomány-

területnek megfelelően az interaktív kutatói-alkotói térben több kutatási eszköz is elérhető lehet, amelyek például kódoláshoz, különböző mérésekhez vagy vizuális megjelenítéshez lesznek használhatók. Egyedibb, komplexebb eszköz igény esetén a könyvtár akár közvetítő fél is lehet a felhasználó és az eszköz szolgáltatója között. A sikeres működéshez ki kell elégíteni a digitális kutatást végzők igényeit az eszközök, erőforrások, szakértelem és képzés területén is; áttekinthető, mindenhez hozzáférést nyújtó szolgáltatást kell biztosítani; nyitottá kell válni a kutatók fiatalabb generáció felé is; meg kell szerezni a szakudást az új fejlesztésekkel kapcsolatban; valamint növelni kell a tudományos támogatottságot.

A berlini Humboldt Egyetemen készült megvalósíthatósági tanulmány alapján a leendő szolgáltatásnak négy alapkőve van: 1. a szolgáltatás minősége, az eszközök, az infrastruktúra, a tudás; 2. a szervezet és a környezet, a jogi háttér és az anyagi költségek; 3. az együttműködés a többi féllel, beszállítókkal és tudósközösségekkel; 4. a kommunikáció a felhasználókkal: a használatra, részvételre való motiváció, a visszajelzésre való lehetőség biztosítása, a szolgáltatás fejlesztése.

Egy ilyen szolgáltatás működtetése során teljesen más kompetenciákra lesz szükség, mint az átlagos könyvtári munka során, így nagyon fontos, hogy a könyvtáros kollégák kellő felkészítést kapjanak.

(Jávorka Brigitta)

57/2018

IBENNE, Samuel Kelechukwu [et al.]: An integrated model highlighting information literacy and knowledge formation in information behaviour. – Bibliogr. In: *Aslib journal of information management*. – 69. (2017) 3., p. 316-334.

Az információs műveltség és a tudás kialakításának folyamata az információs viselkedés során: integrált modell

Igény; Információkeresés; Információs műveltség

A cikk áttekinti az emberek információs viselkedésének (angol rövidítése: IB) alapmodelljeit, megvizsgálva az információs műveltség és a tudás fogalmának integrálását a modellek tervezésébe. Tudományos szemmel az információs műveltség olyan jól bevált információs gyakorlat elsajátítását teszi lehetővé, amely új tudás generálását eredményezi. Meglepő, hogy ez nem tükröződik a vizsgált IB-modellekben. A tanulmány azzal gazdagítja a szakirodalmat, hogy

új modellt javasol, amely hangsúlyozza az információs műveltséget és a tudást mint fontos fogalmakat az információs viselkedésről folyó diskurzusban.

Az információs igény meghatározása és kontextusának megértése az információs műveltség jellegzetessége. Az információs műveltség azzal erősíti az információs viselkedést, hogy tudatosítja az információforrásokat és azt, hogyan kell megfelelően keresni és felhasználni az információkat az információs igények kielégítéséhez és a létrejött új ismeretek kiaknázásához. Az új tudás az információ használatból fakad egy olyan folyamatban, mely ötvözi az értelmezést és az adaptációt. Ennek megfelelően a létrejövő tudás növeli az értelmező képességet és az információ-adaptációt, hogy ismételten megfeleljen az igények különböző kontextusainak. A cikk fő értéke az információs viselkedés új modellje, melybe beemeli az *információs viselkedés okozati és kimeneteli tényezőit* (COFIB) is. A COFIB azt hangsúlyozza, hogy az információs műveltség és a tudás kiemelkedő tényezők az információs viselkedés általános keretrendszerén belül. A modell hangsúlyozza a tudás létrehozását mint az információs viselkedés eredményét, amelyet konkrét kontextusban problémák megoldására használnak.

(Autoref.)

58/2018

KILMURRY, Evelyn: "YouthTalk" : positively engaging young people in Edinburgh In: *Library management*. – 38. (2017) 4/5., p. 203-207.

Fiatalok bevonása a könyvtárba Edinburgh-ban

Ifjúsági olvasó; Igénykutatás könyvtári szolgáltatásokra; Rendezvény; Városi könyvtár

A tanulmány egy többszereplős projektet mutat be, amelyet a skóciai Edinburgh-ban (Liberton/Gilmerton) valósítottak meg, hogy alkotó módon vonják be a fiatalokat a helyi szolgáltatások kialakításába, és hogy kezeljék az előforduló antiszociális viselkedés megnyilvánulásait. A szerző részletesen ismerteti a folyamat során alkalmazott megközelítést és módszertant, hogy más hatóságok és szolgáltatások is megismerkedjenek ezzel a gyakorlattal. A projekt két év alatt fejlesztették ki több mint 1500 fiatal véleménye alapján. Ez 40 helyi rendeleten alapuló és önkéntes szolgáltatást érintett, és helyi szinten több mint 70 ajánlatot tudtak kínálni a szolgáltatások ja-

vításában a felmerülő igények kielégítésére. A tanulmány azokat a pozitív eredményeket foglalja össze, melyek a munka eredményeként átalakították azt a módot, ahogy a partnerek helyi szinten tervezték, kialakították és nyújtották szolgáltatásaikat. Számos jelentős eredmény született: például 17%-kal csökkent az ifjúsági bűnözés, ifjúsági kávéház nyílt, elindult az évente megrendezett *Youth Talk Awards* esemény. A kezdeményezést a *Her Majesty's Inspectorate of Education* (HMIe) jól bevált gyakorlatnak nyilvánította. (A HMIe 2011-ben a Learning and Teaching Scotlanddal összeolvadt, ma *Education Scotland* néven működik.) Városszerte más könyvtárak körzetében is kipróbálják ezt a sikeres módszert, hogy bevonják a fiatalokat közösségük életminőségének a javításába. A tanulmány következtetéseiben kitér a könyvtárak és egyéb szolgáltatások fejlesztésére, hogy azok integrált módon működjenek együtt, hogy pozitívan foglalkozzanak a fiatalokkal, és bevonják őket a döntéshozatalba. A tanulmány értéke, hogy hozzájárul a fiatalokkal végzett munka jó gyakorlatainak irodalmához.

(Autoref.)

59/2018

MUÑOZ-EGIDO, Daniel – VIANELLO OSTI, Marina: Evaluación de usabilidad de los portales web de las bibliotecas universitarias españolas a partir de un modelo heurístico cognitivo-emocional. – Bibliogr. In: Revista española de documentación científica. – 40. (2017) 1., e165.

Res. angol nyelven

A spanyol egyetemi könyvtári honlapok használhatóságának értékelése egy heurisztikus kognitív-emocionális modell segítségével

Egyetemi könyvtár; Felmérés; Használó; Hatékonyság; Honlap

A cikk egy kognitív-emocionális, heurisztikus alapú, használhatóságot vizsgáló modell alapján elemzi 18 egyetemi könyvtár portálját. A tárgyra vonatkozó szakirodalom áttekintése után egy hetvenegy heurisztikus kritériumból álló készletet állítottak össze, melyet hat szempont köré csoportosítottak, és a SIRIUS által kidolgozott metrikát alkalmazták hozzá. Az értékelés eredménye azt mutatja, hogy az elemzett egyetemi könyvtári honlapok átlagos használhatósága egy százas skálán 72,3-as, 5,57-es szórással. A legalacsonyabb pontszámú szempontok

a „figyelem” és a „hosszú távú memória és tanulás” voltak, azaz a használók szempontjából ezek tűnnek a legkevésbé kielégítőnek.

(Autoref.)

Lásd még 42

Olvasáskutatás

60/2018

RUTHERFORD, Leonie [et al.]: Contours of teenagers' reading in the digital era : scoping the research. – Bibliogr. In: New review of children's literature and librarianship. – 23. (2017) 1., p. 27-46.

A tinédzserek olvasásának jellemzői a digitális korban: a kutatások áttekintése

Ifjúsági olvasó; Olvasási szokások; Olvasásvizsgálat; Szakirodalmi szemle (forma)

Ausztráliában több intézmény, kereskedelmi és kulturális testület foglalkozott a fiatalok változó olvasási szokásainak a kutatásával. Az ausztrál felnőttek kompetenciáit nemzetközi szintű program keretében értékelték; e szerint a 15–74 év közötti korosztály a funkcionális műveltségi szint alatt van. A Viktória Állami Könyvtár mellett működő Ifjúsági Irodalmi Központ véleménye szerint ez azzal függ össze, hogy csökken a 12–18 év közötti fiatalok olvasás iránti érdeklődése; nagyon kevéssé ismertek a tinédzserek olvasási szokásai. A cikk célja, hogy feltérképezze a tinédzserek olvasási szokásait, meghatározza az alapvető jellemzőket, különös tekintettel az ausztráliai sajátosságokra.

A hatfős szerzői munkaközösség új módszert (scoping review) alkalmazott, amely jól használható összetett témák esetén. A kutatást öt szakaszra osztották:

1. A kérdések meghatározása. 1. Mit tudunk a tinédzserek olvasási gyakorlatáról a digitális korban? 2. Mely tudományágak foglalkoznak ezzel, és hogyan határozzák meg az olvasást, beleértve az új platformokat is? 3. Milyen kereteket, témákat és tanulmánykészítő módszereket alkalmaztak a kutatásokhoz?
2. A releváns tanulmányok meghatározása. Számos adatbázis, publikáció, bibliográfia áttanulmányozása után 68 cikket és könyvet találtak fontosnak.

3. A tanulmányok kiválasztása. A fenti 68 mellé további publikációkat kerestek az általuk ismert alaplívek hivatkozásai alapján, és még 22 releváns tanulmányt találtak.
4. Az adatok feltérképezése. Az egyes művekben lévő kutatási kérdések, meghatározások, módszertanok, témák, a bizonyítási és nevelési fókuszpontok meghatározásához minőségi tartalomelemzést alkalmaztak.
5. Minőségi tematikus elemzés. Módszer az adatminták meghatározására, elemzésére és összefoglalására.

Az első kérdésre talált megállapítások alapján úgy tűnik, a tinédzserek olvasnak, de olvasási gyakorlatuk különböző, amelyet számos külső és belső tényező befolyásol. Túlhangsúlyozott a nyomtatott művek halála, a tanárok és a könyvtárosok érdeke újabb műfajok támogatása, mint például a képregények. Az eredmények nem igazolják az olvasás csökkenését, de világos, hogy kedveltek a rövidebb műfajok. Az olvasási gyakorlatra ható tényezők: növekvő függés a digitális technológiától, az olvasás közösségi tevékenységgé válása. A szabadidős olvasás a növekvő narratív versennyel szembeül: a könyvek mellett népszerűek a többféle médiában megjelenő szövegek (blogok, filmek stb.). A narratív verseny logikájával magyarázható az olvasni nem szerető (aliterate) tinédzserek számának növekedése. Hosszas kutatások szükségesek ahhoz, hogy a digitális kor valóban hat-e a hosszú vagy a nem szépirodalmi művek egész életen át tartó olvasására.

A második kérdésre azt találták, hogy a tinédzserek olvasásával számos tudományág, főként a pedagógia, a pszichológia, irodalomtudomány és a könyvtár- és információtudomány foglalkozik. A meghatározásokban a „szűk” a hosszú vagy nem szépirodalmi szövegek olvasását jelenti nyomtatásban vagy e-könyvben, a „bő” pedig a rövid szövegek olvasását és írását digitális eszközökkel. A rövid szöveg olvasása helyettesíti azokat a műfajokat, amelyekkel korábban nem számoltak (újságok, magazinok stb.). Másrészt korábban a kommunikációba sorolt, ma digitális platformot használó tevékenységek bizonyos szintű írás- és olvasáskészséget követelnek.

A harmadik kérdésnél úgy tűnik, egyetértés van az olvasásélménynek a technológiától független alakulásában. A digitális olvasás témája nagyban függ a nemtől. Mivel a tanulmányok főleg a szabadidős olvasást érintették, újabb mennyiségi kutatások szükségesek. Egyelőre nem ismert az e-olvasók gyors terjedésének hatása. A hozzáférést befolyásolja, hogy a digitális

média mit közvetít. További kutatások szükségesek a tinédzserek hozzáféréséről az e-könyvekhez és a digitális jogok globális változásáról.

(Viszocsekné Péteri Éva)

Használók képzése

61/2018

CHASSAING, William – THOMPSON, Emily: Media literacy : forging a new Path(finder) In: Computers in libraries. – 37. (2017) 6., p. 20-23.

A médiuműveltség közvetítése újfajta útmutatókkal

Egyetemi könyvtár; Használók képzése -felsőoktatásban; Információs műveltség; Információtechnológia; Könyvtári kalauz

A Tennessee Egyetem Chattanooga Könyvtárában létrehozta egy 24 munkaállomásból álló részleget (neve: stúdió), amelyben a hallgatók kamerákat és egyéb eszközöket kölcsönözhetnek multimédiás feladataik elkészítéséhez, emellett 3D nyomtatók állnak rendelkezésükre, kép- és hangfelvételeket tudnak készíteni. Igen fontosnak vélik itt a könyvtárosok és az önkéntesként dolgozó diákok szakértelmét is, akik a stúdiót működtetik.

A munkatársak lényeges feladata a tájékoztatás, a hallgatók könyvtár- és médiahasználati képzése. A 2016/2017-es oktatási évben több mint száz alkalommal szerveztek ilyen rendezvényt. A használók között vannak digitális bennszülöttek, akik mindent tudni vélnek az információtechnológiáról, és nem hagyományos hallgatók, akik ezen a téren képzésre, korábbi ismereteik jelentős frissítésére szorulnak.

A tájékoztató szolgáltatást vizsgálva megállapították, hogy felmerülnek gyakran ismétlődő kérdések és problémák. Ezeket úgy próbálták meg kezelni, hogy korszerűsítették a könyvtárhasználati útmutatókat. Egylapos, maximum kétoldalnyi terjedelmű kalauzokat szerkesztettek. Az útmutatóknak négy típusát hozták létre: 1. bevezető jellegű útmutatókat a legalapvetőbb, átfogó tudnivalókról és tennivalókról (letöltés, exportálás, kilépés mentéssel); 2. készségeket megcélzó útmutatókat, amelyek egy jól körülhatárolt, szűkebb témára összpontosítanak, és ahhoz adnak lépésenkénti segítséget (ezek voltaképpen a kérdés-körben szokásos jó gyakorlatot foglalják össze); 3.

egy-egy témára vonatkozó átfogó útmutatókat (például, hogyan töltsünk fel egy videót a YouTube-ra; ezek igen részletesek és különösen akkor hasznosak, amikor többen kapják meg egyszerre ugyanazt a feladatot); 4. tanórákra szánt útmutatókat, amelyek a feladatok megoldásához szükséges eszközöket és készségeket foglalják össze, és rugalmas, az igényekhez igazítható összeállítások.

Az útmutatók a használóképzés szervezetei részei lettek, jól használhatók a távoktatásban is. A tájékoztató szakembereknek több idejük marad az összetettebb problémákkal jelentkező használók kérdéseinek megválaszolására. Az útmutatók szabadon hozzáférhetőek a tájékoztató pultnál, ki-ki akkor veheti őket magához, amikor szüksége van rájuk. Nagyobb csoportok érkezésekor több példányban nyomtatják ki őket.

(Hegyközi Ilona)

62/2018

KOLTAY Tibor: The bright side of information : ways of mitigating information overload. – Bibliogr. In: Journal of documentation. – 73. (2017) 4., p. 767-775.

Az információ „világos” oldala: az információs túlterhelés hatásainak mérséklése

Használati szokások; Információrobbanás

Az információs túlterhelés összetett jelensége korunk információs környezetének egyik „betegsége”, így az információ „sötét” oldalát szimbolizálja, azonban az információs túlterhelés hatásainak mérséklésével a „világos” oldalra is átkerülhetünk. Bár az információs túlterhelés szimptomáinak enyhítésére vannak technológiai eszközeink, sokkal fontosabb, hogy kritikai olvasással és gondolkodással közeledjünk az információkhoz, mindenekelőtt a különböző szakterületekhez kötődő írástudások, főként információs műveltség és adatírástudás révén megszerezhető készségek és képességek csatasorba állításával. Az információs túlterhelés okozta negatív hatások ellenőrzésében emellett egyre nagyobb figyelmet kap a személyes információkezelés (személyes információmenedzsment, személyes információszervezés, Personal Information Management). Megoldást kínál az is, ha a Lassú Mozgalom (Slow Movement) elveit követve az információ élményszerű jellegét és megélését állítjuk középpontba. A lassú információfeldolgozás ugyanis nem annyira a sebesség mérséklését jelenti, mint a reflektálás igényének megfelelő sebesség megválasztását.

(Koltay Tibor)

Lásd még 1, 20

Információelőállítás, -megjelenítés és -terjesztés

Digitalizálás

63/2018

VARGAS, Mark A. – BRIGHT, Jessica: Rev your engines : racing ahead with mass digitization In: Computers in libraries. – 37. (2017) 7., p. 4-8.

Vigyázz, kész, rajt! Egy autótörténeti fényképgyűjtemény tömeges digitalizálása

Digitalizálás; Elektronikus könyvtár; Fénykép; Könyvtáros-társadalmi munkás; Munkafolyamat; Térítéses szolgáltatás

A floridai The Revs Institute (TRI) nonprofit szervezetként működő közlekedéstörténeti közgyűjtemény, amely az autósport történeti emlékeit és dokumentumait őrzi a 19. század végétől napjainkig, többek között autókat, műtárgyakat, folyóiratokat, könyveket és fényképeket. 2012-ben merült fel a közel 1 millió fotónegatívot és ugyanennyi printet tartalmazó fényképgyűjtemény tömeges digitalizálása – 2017 áprilisában pedig már több mint 460 ezer kép volt